

**КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО,
КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО,
КРИМІНОЛОГІЯ**

Плаван А.Р.

студентка,

Науковий керівник: Васильківська І.П.

кандидат юридичних наук, доцент,

*Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана*

**КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЮРИДИЧНИХ
ОСІБ: УКРАЇНСЬКИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД**

Вступ. Питання кримінальної відповідальності юридичних осіб є досить складним та проблемним. Діяльність юридичних осіб являє собою роботу складної організаційної структури, яка включає в себе різні виробничі та функціональні підрозділи, а також великої кількості залучених у цю діяльність осіб. Саме тому виникає потреба в упорядкуванні відповідних відносин. Одним із методів регулювання є запровадження кримінальної відповідальності, що слугує контролем за негативними наслідками діяльності юридичної особи. В Україні це питання ще досі не вирішено, саме тому метою дослідження є аналіз стану розвитку інституту кримінальної відповідальності юридичних осіб, вивчення зарубіжного досвіду як підґрунтя для реформування національного законодавства у даній сфері.

Методологічну основу дослідження склали такі методи: порівняльно-правовий, метод моделювання, метод індукції та дедукції тощо.

Огляд фахової літератури. Дане питання є досить актуальним в нашій країні, тому визначенням проблеми кримінальної відповідальності юридичних осіб займалися багато вітчизняних науковців та теоретиків права. Відзначимо напрацювання в цій сфері таких вчених, як В.К. Гришук, О.О. Михайлов, О.Ф. Пасека, П.Л. Фріс.

Результати дослідження. Вважається, що кримінальна відповідальність юридичних осіб в Україні відсутня, оскільки за статтею 18 Кримінального кодексу (далі – КК) України суб'єктом кримінального правопорушення є фізична осудна особа, яка вчинила кримінальне правопорушення у віці, з якого може наставати кримінальна відповідальність. Також у статті 212 КК України встановлена відповідальність службової особи підприємства, установи, організації, незалежно від форми власності за умисне ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів), що входять в систему оподаткування [1].

1 вересня 2014 року вступив у силу Закон України від 23 травня 2013 р. «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з виконанням Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України щодо відповідальності юридичних осіб» [2], який доповнив Загальну частину КК України розділом XIV-1 «Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб». Наразі КК України, поряд з іншим, визначає перелік підстав для застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру, називає види цих заходів, загальні правила їх застосування, підстави звільнення юридичної особи від застосування заходів кримінально-правового характеру.

Проаналізувавши проект нового КК України, ми побачили, що розділ 3.11 Загальної частини («Кримінально-правові засоби щодо юридичної особи») значно розширює та деталізує поняття заходів кримінально-правового характеру. Зокрема, підставою застосування до юридичної особи відповідних засобів пропонується вважати вчинення уповноваженою особою юридичної особи від імені юридичної особи та в її інтересах будь-якого умисного злочину.

Також зазнали змін види стягнень, застосовуваних до юридичних осіб. Наприклад, говориться про необхідність поєднати ліквідацію юридичної особи з конфіскацією її майна. Натомість додатково до штрафу або замість нього до юридичної особи пропонується застосовувати такі кримінально-правові засоби як заборона підтримки юридичної особи за рахунок публічних фінансів та заборона здійснення юридичною особою певної діяльності.

Зрештою, в проєкті нового КК України відображається суворіший підхід, порівняно з чинним законодавством про кримінальну відповідальність, щодо кримінально-правових засобів, застосовуваних до юридичної особи. Водночас говорити про остаточне вирішення питання кримінальної відповідальності юридичних осіб в Україні ще зарано. У цьому контексті звернемося до досвіду зарубіжних країн у врегулюванні даного питання. Тут можна говорити про два підходи.

Перший підхід полягає у тому, що юридична особа розглядається як самостійний суб'єкт кримінального правопорушення. Прикладом є Естонія, в якій засудження винної фізичної особи не визначене як обов'язкова умова притягнення до відповідальності юридичної особи. І хоча кримінальна відповідальність організації в цілому базується на вині її керівника, закон «Про відповідальність юридичних осіб за кримінальні злочини» передбачає можливість притягнення юридичної особи до відповідальності й у разі, якщо засудження винної фізичної особи неможливе з тих чи інших причин.

Другий підхід являє собою кримінальну відповідальність юридичних осіб як подвійну (додаткову) відповідальність. У Польщі кримінальна відповідальність юридичних осіб є похідною від кримінального правопорушення відповідної фізичної особи, і тому притягнення до кримінальної відповідальності юридичної особи не виключає кримінальну відповідальність фізичної особи, а доповнює її та співіснує з нею. Це закріплено в Законі Республіки Польща «Про відповідальність колективних суб'єктів за дії, заборонені під загрозою покарання» [4, с. 304].

Висновки і пропозиції. Проблема кримінальної відповідальності юридичних осіб є досить актуальною в наш час, зважаючи на те, що правопорушні дії, пов'язані з ними, як-от ухилення від сплати податків, шахрайство з фінансовими ресурсами, фіктивне банкрутство, торгівля людьми [5] та інші, відзначаються високим ступенем суспільної небезпечності. У зв'язку з цим необхідно на законодавчому рівні врегулювати дане питання. Це можна зробити взявши за основу зарубіжний досвід. Разом з тим, під час реформування кримінального законодавства України мають враховуватися національні правові традиції та зберігатися

автономність і специфіка фундаментальних принципів вітчизняного кримінального права.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 16.02.2022).

2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з виконанням Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України щодо відповідальності юридичних осіб : Закон України від 23.05.2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/314-18#n6> (дата звернення: 16.02.2022).

3. Проект нового Кримінального кодексу України. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2022/02/14/kontrolnyj-proekt-kk-14-02-2022-1.pdf> (дата звернення: 16.02.2022).

4. Лук'янченко С.Г. Зарубіжний досвід застосування кримінальної відповідальності до юридичних осіб. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 11. С. 302–306.

5. Васильківська І.П. Питання відповідальності юридичної особи за торгівлю людьми. *Актуальні питання кримінального права, кримінального судочинства та кримінології, з нагоди 280 річниці з дня народження Чезаре Беккарія* : Матеріали Регіональної науково-практичної конференції. Київ : ДУІТ, 2018. С. 18–20.